

personages laat drinken? (Hier wordt wel een loopje genomen met de werkelijkheid. Goethe was wél een stevig drinker. Hij dronk minstens twee flessen wijn per dag, en dat was lang niet alles. Goethe's drankrekeningen zorgden anderhalve eeuw voor vermakelijke publikaties).

Het dilemma van de vormelijke ontmaskering vinden we ook terug in *Karamazov*, o.a. in de scène van het heimelijk gesprek tussen de humanist Pico della Mirandola en paus Alexander VI over echte en onechte kinderen, over aardig gevonden worden en het geloof (op basis van Voltaire). Het fragment van de vadermoord uit *De Gebroeders Karamazov* wordt als een slapstick gebracht en een paar keer herhaald, als een filmsequens die steeds opnieuw moet worden opgenomen en waarbij Van Dyck met gipsen been steeds uit de rolstoel moet tuimelen. In de laatste lange scène van de confrontatie vader-zoon verschijnt een therapeut/reparateur in een witte jas met Opel-embleem. Als een potsierlijke, uitgebluste (kemp)haan blijft de mens achter. De conventies en codes zijn ontkleed, de 'vorm' van Gombrowicz wordt hier in zijn naaktheid getoond. Maar ook het gevaar van deze onthulling loert.

In *Kleine remedie* is de vormelijke façade visueel gemaakt: een dik rood koord, zoals we dat in de pompeuze slaapkamers van kasteelvorsten aantreffen om de bezoeker te beletten het hemelbed eens uit te testen, scheidt het speelvlak van het publiek. In een scène wordt de tafel mooi afgeruimd en daarna weer gedekt. Het servies wordt keurig symmetrisch gerangschikt en geëtaled. Er wordt niet meer geschrant en gezopen, zoals in vorige producties, nee, nu wordt er gepraat over eten en drinken, of over de afwezigheid daarvan. Drie obers dagen voortdurend de bezoeker uit. De vreemdeling probeert de façade te doorbreken, doet pogingen tot integratie, tot erkenning, soms heel fragiel, soms bluffend, maar haalt het niet tegen de drie 'autochtonen'.

Motto van *Kleine remedie* is een citaat van Gombrowicz, 'Vertellen of niet vertellen', waarin hij zijn ambigue houding verwoordt over een fait-divers, dat echter alleen maar klein lijkt. Zou hij een graffiti aanbrengen, ja of nee? Hij doet het. Mag hij die daad voortvertellen, of niet? Dat doet hij wel. Maar of dat het gewenste bevrijdende effect sorteert, is iets anders en blijft onbeantwoord. Die ambigue fragiliteit, die *Karamazov* zo coherent sterk maakt, komt in *Kleine remedie* niet uit de verf. Het lukt Philippe Ceulemans niet Gombrowicz te citeren. Van Dyck en Turbiasz spelen hem onder tafel.

Karamozov, De Enthousiasten / C. M. Ryckeboer

In beide producties doorprikt het trio het conformisme van de mens, en het confronteert het publiek tevens met het levensgemak dat die culturele ge-vorm-de aangepastheid biedt. Dat is Gombrowicz. Ook typisch gombrowiczaans is zijn manier om tegen deze be-vorm-ing, of beter de misvorm-ing van de mens, in te gaan, n.l. zijn groteske uitvergrottingen van anekdotes des levens. Hiermee komen we ook bij het punt van de hypergevoeligheid voor het reële, dat ook eigen is aan Charms.

Hypergevoeligheid

In *Karamazov* reageren de leerlingen zeer gevoelig op hun leraar, door te stampen en de leuzen van hem te scanderen, tot het absurde toe. In *Kleine remedie* legt ober Van Dyck het verschil in gevaar uit tussen een linkskrommende en een rechtskrommende banaan. Turbiasz hangt een heel exposé op over de band tussen een ananas en de voortplanting van een konijn. Je krijgt een blow-up van anekdotes en absolute stellingen, zoals Charms in zijn werk ook doet. (Een verhaaltje van hem begint met: 'Iedereen weet tegenwoordig hoe gevaarlijk het is om stenen door te slikken', en kabbelt dan lustig daarover door.)

De muziek speelt in beide producties een belangrijke rol: het is een structureel rustpunt, maar ook een punt van redding. Als de spelers het niet meer weten, doen ze gek, en als de muziek de gewenste rust toch niet biedt, doen ze nog gekker. In *Karamazov* speelt Turbiasz een deel van een suite van J.S. Bach. Daarna komt hij naar voren en zegt heel laconiek: 'Ik ben 39 jaar, en ik heb nog nooit een kut gezien'. In *Kleine remedie* verliest vreemdeling Philippe Ceulemans door de muziek zijn zelfbeheersing, en slaat

de ukelele aan stukken. De scènes uit de twee producties roepen inderdaad het beeld op van een toeschouwer die in paniek wegrent bij het gevecht tussen twee kleine insecten.

Kontjes

Beide producties zijn ook gombrowiczaans en oberioeans tegelijk, door hun kaleidoscopische opbouw, en hun groteske blow-ups, zowel qua inhoud van de scènes, als qua spel. Momenten worden in hun gefragmenteerdheid uitvergroot, omhelsd als het ware als een knuffeldier, doodgeknuffeld, en daarna wordt het resterende kontlapje gekoesterd. De bespiegelende en reflecterende functies van het theater krijgen een extra-dimensie door de zelfrelativerende manier van spelen: de acteurs passen de aangebrachte inhoud en de personages op zichzelf toe, realiteit en dramatische realiteit kruisen elkaar constant, de verhaallijnen lopen in elkaar over en heffen elkaar op. Het is doen alsof je bent wie je bent, in het kwadraat. Vooral in *Karamazov* weten de leden van het trio te doseren en te timen, en elk van hen provoceert op zijn manier de existentiële onrust en het theater an sich. Als 'kontjes' ontmaskeren ze ook de façade van de theatrale realiteit, en geven tegelijkertijd hypergevoelig uiting aan de existentiële gevolgen, die het afrukken van de 'smoel' kan veroorzaken.

Zoals ik graag Gombrowicz herlees en nu veel plezier beleef aan de absurde verhalen van de schrijver Daniil Charms (een ontdekking dankzij het trio), zo kijk ik reikhalzend uit naar hun volgende productie.

Tuur Devens